

NATURPARK ÅMOSEN-TISSØ

SPECIALRAPPORT

Evaluering af borgerinddragelsen foretaget for Friluftsrådet af Kvistgaard Consult

Udarbejdet til Styregruppen for Naturpark Åmosen-Tissø
af

KVISTGAARD
CONSULT

2005

<i>Indholdsfortegnelse</i>	<i>Side</i>
1. INDLEDNING	3
1.1. EVALUERINGENS FORMÅL	3
1.2. EVALUERINGSKRITERIER OG EVALUERINGSSPØRGSMÅL.....	4
1.3. METODE OG DATAGRUNDLAG	5
1.3.1. <i>Evalueringsdesign</i>	5
1.4. RAPPORTENS INDHOLD	6
2. PILOTPROJEKTET 'NATURPARK? ÅMOSEN – TISSØE' I NØGLETAL.....	7
2.1. PROJEKTETS HISTORIE OG ORGANISERING	7
2.2. BORGERINDDRAGELSENS STRATEGI OG AKTIVITETER.....	7
2.3. INFORMATIONSTRATEGI.....	9
3. EVALUERING AF BORGERINDDRAGELSEN	10
3.1. RELEVANS, NYTTE OG SAMMENHÆNG	10
3.1.1. <i>Er den konkrete udformning af borgerinddragelsen relevant i forhold til aktivt at inddrage borgere?</i>	10
3.1.2. <i>Hvor relevant og nyttigt opfattes borgerinddragelsen af de involverede borgere?</i>	11
3.2. MÅLOPFYLDELSE	12
3.2.1. <i>I hvilken grad er der sket en målopfyldelse af de mål, der er defineret i forhold til selve borgerinddragelsesforløbet?</i>	12
3.2.2. <i>I hvilken grad er kriterierne for succesfuld borgerinddragelse opfyldt?</i>	13
3.3. EFFEKTER	14
3.3.1. <i>Borgerinddragelseeffekter</i>	14
3.3.2. <i>Formidlingseffekter</i>	15
3.3.3. <i>Øvrige effekter</i>	18
3.4. LEVEDYGTIGHED	19
3.5. VURDERING AF DET ADMINISTRATIVE SET-UP	20
3.5.1. <i>Hvorledes har den valgte organisationsform fungeret?</i>	20
3.5.2. <i>Hvordan har samarbejdet fungeret på det enkelte niveau?</i>	21
3.5.3. <i>Hvorledes har samarbejdet med konsulenterne vedr. borgerinddragelse fungeret?</i>	23
3.5.4. <i>Vurdering af hjemmeside</i>	23
3.5.5. <i>Hvorledes har sekretariatsbistanden fungeret?</i>	25
4. KONKLUSIONER OG UDFORDRINGER.....	26
4.1. KONKLUSION	26
4.2. UDFORDRINGER.....	28

BILAG 1: REGIONAL BESKRIVELSE

1. Indledning

'Formålet med eventuelle nationalparker i Danmark er at styrke naturværdierne, at forbedre de rekreative udfoldelsesmuligheder og at sikre de kulturhistoriske værdier. Dette skal ske under hensynstagen til de forskellige landskabs- og naturforhold og på et helt overvejende frivilligt grundlag' (Miljøministeren, 17. februar 2004).

Der er igangsat syv pilotprojekter for nationalparker i Danmark som skal fremkomme med forslag til løsningsmodeller for, hvorledes en dansk model for nationalparker kan defineres. Der var i udgangspunktet udpeget yderligere en række områder som kunne være interessante at medtage i projektet. Friluftsrådet har taget initiativ til, at tre af disse områder omfattende, Skjern Å, Roskilde Fjord og Åmosen-Tissøe er blevet oprettet som undersøgelsesområder for nationalparker. Undersøgelsesområderne arbejder ud fra samme arbejdsform ligeledes på at finde frem til modeller, hvor der både kan være plads til jordbrug, vilde dyr og planter samt til rekreativ udfoldelse i de pågældende områder.

Dette kræver selv sagt en høj grad af involvering af en række interessenter og interesseorganisationer, heriblandt de lokale borgere. Projektudviklingen i undersøgelsesområderne er i høj grad baseret på lokal forankring og dermed på involvering af de lokale borgere. Der ligger endvidere ikke fra centralt hold en konkret beslutning om at oprette nationalparker i Danmark, hvorfor der på nuværende tidspunkt ej heller er formuleret lovgivning, retningslinier mv. som grundlag for undersøgelsesområderne. Forslag til fremtidige nationalparker skal med andre ord formuleres lokalt, hvorfor borgerinddragelsen bliver særlig vigtig.

Kvistgaard Consult har i 2004 og 2005 gennemført en evaluering af borgerinddragelsen i de 3 undersøgelsesområder for nationalparker. Et af disse områder er undersøgelsesområdet Åmosen-Tissøe naturpark? Siden projektets start har der pågået forskellige aktiviteter i relation til borgerinddragelse. Evalueringen heraf præsenteres i det følgende.

De 3 evalueringer af borgerinddragelsen er baseret på en række forudsætninger. Dette være sig:

- Lokal forankring,
- Lokal/regional kontekst,
- Kombination af kvantitativ og kvalitativ metode,
- Ensartethed og konceptudvikling,
- Fem individuelle evalueringer,
- Uvildighed.

1.1. Evalueringens formål

I bilaget *'evaluering af borgerinddragelse i pilotprojekter for nationalparker'* fra Miljøministeriet er der defineret en række områder eller temaer, som den enkelte evaluering skal medtage. Bilaget har dannet udgangspunkt og været rettesnor for foreliggende evaluering.

Det **overordnede** formål med evalueringen er at kortlægge, dels hvilke borgerinddragelsesmetoder og strategier, der har været anvendt i Åmosen - Tissøe, dels at vurdere i hvilken grad borgerne har haft indflydelse på projektet. Herudover analyserer evalueringen effekter af bor-

gerinddragelsen. Evalueringen har desuden til formål at vurdere, hvorvidt de involverede borgere har anset borgerinddragelsen som værende værdifuld. Endelig fremsættes en række konklusioner og udfordringer, specielt i relation til forhold, der er med til at fremme eller hæmme borgerinddragelsen.

Evalueringen har med andre ord mere **specifikt** til formål at undersøge følgende aspekter:

- Hvilken indflydelse har de lokale borgere haft?
- Hvordan har denne indflydelse påvirket resultatet af pilotprojektet?
- Hvordan har borgerne fået indflydelse og følt ejerskab både i selve processen og i forhold til slutproduktet?
- I hvor høj grad har borgerne selv oplevet at have haft indflydelse på processen og det endelige resultat?

Det skal bemærkes, at de anførte aktiviteter primært retter sig imod de aktive borgere, mens fokus i ikke har været på de passive borgere. Denne del har ikke på noget tidspunkt været omfattet af nærværende evaluering. Borgere, kunder eller andre grupper, der er vanskelige og /eller umulige at inddrage i en specifik aktivitet – her borgerinddragelse om nationalparker - endsige motivere til at forholde sig til denne aktivitet, er desto vanskelige at få i tale i forbindelse med en evaluering af aktiviteten. Det vil derfor være meget ressourcekrævende at få denne gruppe inkluderet i evalueringen.

1.2. Evalueringskriterier og evalueringsspørgsmål

Som rettesnor for evalueringen er der blevet udviklet en række **evalueringssspørgsmål**. Ideen hermed er at sikre, at evalueringen behandler alle emner anført i det føromtalt bilag fra Miljøministeriet omkring borgerinddragelse samt, at de anførte formål besvares fyldestgørende.

Evalueringsspørgsmålene er en konkretisering af de **evalueringskriterier**, som anvendes til systematisk at vurdere borgerinddragelse. De anvendte evalueringskriterier er opsummeret i.

Boks 1: Definition af evalueringskriterier

Relevans - relevansen af borgerinddragelsen skal ses ud fra, hvorvidt borgerinddragelsen opfattes som relevant af de lokale borgere, og hvorvidt borgerinddragelsen er i sammenhæng med og bidrager til opfyldelse af de mål og visioner, der er anført for borgerinddragelsen

Målopfylde (effektivitet) – i hvilket omfang er målet med borgerinddragelsen opfyldt? Er kriterierne for ”succesfuld borgerinddragelse” opfyldt

Effekter – Hvilke positive og negative effekter/resultater har borgerinddragelsen resulteret i? Kan der findes eksempler på spin-off effekter, løftestangeffekter?

Levedygtighed - Er pilotprojektet forankret hos borgerne, de lokale foreninger og det lokale politiske niveau?

Det er værd at understrege, at fokus er på vurderingen af borgerinddragelsens **relevans, målopfylde, foreløbige effekter** samt **levedygtighed**. Dog kan der ikke konkluderes noget endegyldigt i forhold til levedygtighed grundet den korte implementeringsperiode, det samme vil til dels gøre sig glædende for effektivitet. Som supplement til ovenstående kriterier skal

evalueringen undersøge hensigtsmæssigheden af det **administrative set-up**. Til dette formål er der ligeledes formuleret en række evalueringsspørgsmål.

Kriterier for ”succesfuld borgerinddragelse”

Med henblik på at evaluere borgerinddragelsen er det desuden hensigtsmæssigt at opstille nogle kriterier for, hvad succesfuld borgerinddragelse er. Med afsæt i visioner og målsætninger fra Miljøministeriet forbindes succesfuld borgerinddragelse med:

- at en bred kreds af borgere deltager aktivt i hele perioden, hvor pilotprojektet pågår,
- at borgerne bliver og føler sig informeret,
- at borgerne får deres holdninger inddraget i dialogen,
- at borgerne udvikler en følelse af medejerskab for nationalparkideen,
- at borgerne anser processen og det endelige resultat for legitimt,
- at borgerne har medindflydelse på det endelige resultat

1.3. Metode og datagrundlag

Evalueringen af borgerinddragelsen foretages på baggrund af såvel primære som sekundære data. En kombination af *kvantitative og kvalitative metoder* er derfor blevet anvendt i evalueringen. Anvendelsen af de to typer af metoder bibringer evalueringen en høj grad af synergi, og de indsamlede data sikrer gennemførelsen af en analyse i såvel bredden som dybden.

Blandt de sekundære informationskilder anvendes hovedsagligt data fra Danmarks Statistik, tidlige rapporter om området samt skriftligt materiale fra projektet.

Herudover er der foretaget en indsamling af primær information, hvilket har været vurderet nødvendigt qua borgerinddragelsen mange aspekter. For nærværende evaluering er primær data indsamlet via følgende aktiviteter:

1.3.1. Evalueringsdesign

Det blev besluttet at følgende aktiviteter vil blive gennemført som en del af evalueringen:

- Interviews med 4 styregruppemedlemmer,
- Interviews med formænd for de 4 arbejdsgrupper,
- Interview med rådgiver omkring borgerinddragelse (Niras),
- 1 e-mail baseret spørgeskemaundersøgelse blandt medlemmer af arbejdsgrupperne (maj 2005),
- Deltagelse på borgertopmødet den 8. januar 2005 i Knabstruphallen,
- Mini spørgeskema på opstartsmødet den 8. januar 2005 i Knabstruphallen,
- Deltagelse ved fremlæggelse af arbejdsgruppernes midtvejsstatusrapporter,
- Udarbejdelse af en regional beskrivelse,
- Deltagelse på afsluttende seminar den 28. maj 2005 på Bromølle kro,
- Analyse af brugen af hjemmesiden.

Spørgeskemaundersøgelsen er blevet gennemført under hensyntagen til statistiske regler (stikprøveudvælgelse, repræsentativitet, generaliserbarhed af resultater mv.) med henblik på at sikre undersøgelseernes pålidelighed og validitet. Svarprocenten på spørgeskemaundersøgel-

sen er på 73 pct., hvilket som udgangspunkt giver en usikkerhed på det statistiske materiale på +/- 5 pct., hvilket er meget fint jf. tabel 1 nedenfor.

Når det er sagt så skal det holdes in mente, at den samlede population kun udgør 48 personer, hvorfor resultaterne af undersøgelsen langt fra kan karakteriseres som værende repræsentative.

Tabel 1: Input og output fra første spørgeskemaundersøgelse

Udsendte Skemaer	Antal returnerede pga. forkert e-mail	Antal Returnerede	Svarprocent	Antal gyldige skemaer	Statistisk usikkerhed
48	0	35	73 pct.	35	+/- 5 pct.

Formålet med spørgeskemaundersøgelsen har været at afdække arbejdsgruppedeltagernes holdninger og opfattelser til og om pilotprojektet og borgerinddragelsesprocessen, samt dennes relevans. Respondenterne er blevet præsenteret for en række påstande, hvortil de har kunnet respondere i hvor høj grad de er enige.

De *kvalitative undersøgelser* – telefoninterviews og semi-strukturerede interviews - er blevet gennemført med en høj grad af systematik, hvilket har indbefattet brug af semi-strukturerede spørgeguides tilpasset det enkelte interview. Data fra disse interviews er primært kvalitative, men på grund af antallet af interviews vil den i den endelige evaluering være mulighed for slutninger af semikvantitativ karakter.

1.4. Rapportens indhold

Nærværende rapport er opdelt som følger: I kapitel 2 præsenteres nogle nøgletal for pilotprojektet Åmosen - Tissøe.

Kapitel 3 er selve evalueringen og udgør den væsentligste del af denne evalueringsrapport. I kapitlet bliver evalueringsspørgsmålene besvaret ved gennemgang af evalueringskriterierne.

Resultaterne fra kapitel 3 anvendes i kapitel 4 til at udlede konklusioner samt til at påpege fremtidige udfordringer.

En kort beskrivelse af de regionale forhold kan findes i bilag 1.

2. Pilotprojektet 'Naturpark? Åmosen – Tissø' i nøgletal

Dette kapitel indeholder en kort beskrivelse af, hvorledes projektet 'Naturpark? Åmosen – Tissø' organisatorisk er bygget op og budgettet herfor, samt en beskrivelse af den anvendte borgerinddragelsesstrategi, de gennemførte aktiviteter og informationsstrategi. Som sagt kan den regionale beskrivelse findes i bilag 1.

2.1. Projektets historie og organisering

Åmosen-Tissø var i sin tid på tale som et af de statsligt udpegede pilotområder til nationalpark, men bl.a. fordi der i Åmosen-Tissø kun findes lidt statsligt ejet jord, blev området i første omgang ikke medtaget. Efterfølgende har Friluftsrådet, de omkringliggende kommuner, Vestsjællands Amt samt en række lokale organisationer taget initiativ til at videreføre projektet som et lokalt forankret undersøgelsesprojekt. Formålet er at klarlægge mulighederne for at etablere en naturpark ved nedre Åmoseå og Hallebyå herunder Åmoserne og Tissø.

Projektet er organiseret med en styregruppe bestående af 6 personer med repræsentanter fra Amt, kommuner, Friluftsrådet, Danmarks Naturfredningsforening samt museerne. Landboforeningen har to observatører. Styregruppen har til opgave at tage de overordnede beslutninger for projektet, mens det praktiske arbejde er henlagt til det daglige sekretariat.

Herudover er der tilknyttet fire arbejdsgrupper, der har arbejdet med at afgrænse 'Naturen', 'Friluftslivet', 'Erhvervslivet' og 'Kulturhistorien' i undersøgelsesområdet. Til hver af de fire arbejdsgrupper er der tilknyttet en ressourceperson samt en sekretær. Sidstnævnte har til opgave at tage referat, stå for udsendelse heraf, for mødeindkaldelse og for at udarbejde gruppernes rapporter til styregruppen.

Referenceforholdet er således, at arbejdsgrupperne refererer direkte til styregruppen og styregruppens ledelsesfunktion varetages i det daglige af styregruppens formand.

2.2. Borgerinddragelsens strategi og aktiviteter

Det første samlede styregruppemøde for undersøgelsesprojektet Åmosen - Tissø blev afholdt den 17. marts 2003 og er blevet efterfulgt af 12 møder, hvoraf det seneste finder sted den 15. juni 2005. Der er aftalt endnu to styregruppe møder i efteråret. Til varetagelse af den daglige drift er der, som anført, nedsat et sekretariat, som understøttes af Niras Konsulenterne i forhold til nogle af de tekniske undersøgelser og i forhold til borgerinddragelsesforløbet jf. ovenfor.

Borgerinddragelsen i Åmosen - Tissø blev igangsat ved et borgermøde den 8. januar 2005 i Knabstruphallen. På mødet mødte omkring 115 borgere op, heraf var 15 børn. Formålet med mødet var at informere omkring projektet samt at få etableret en række arbejdsgrupper. Gennem vinteren og foråret 2005 har, de omtalte, fire arbejdsgrupper arbejdet med at udvikle visioner og ideer indenfor følgende emner: 1) Natur, 2) Kulturmiljø, 3) Friluftsliv og 4) Erhverv. Af kommissoriet for arbejdsgrupperne fremgår det, at hver gruppe – udover at drøfte naturparkprojektet med udgangspunkt i det faglige tema – har haft til opgave at komme med forslag til:

- Visioner for Naturpark Åmosen –Tissøe,
- Eventuel yderligere beskyttelse af bevaringsinteresser,
- Eventuel genopretning af bevaringsinteresser,
- Forbedret tilgængelighed til naturparken,
- Formidlings – og markedsføringsaktiviteter,
- Styrkelse af erhvervslivet og turisme i lokalområdet,
- Udvikling af jordbruget i området,
- Andre driftsaktiviteter, der kan styrke naturparken og lokalområdet,
- Afgræsning af naturparken,
- Yderligere undersøgelsesprojekter,
- Mindre implementeringsprojekter, der kan realiseres på kort sigt,
- Finansiering.

Udover det udarbejdede kommissorium for arbejdsgrupperne, er der fra projektets side blevet udarbejdet en pjece 'Åmosen - Tissøe, Vestsjællands Grønne Hjerte – naturpark?'. Pjecen har haft til formål at beskrive projektet, samt til at hverve borgere til arbejdsgrupperne. Den 16. marts 2005 blev der afholdt et midtvejsmøde for arbejdsgrupperne, hvor de foreløbige resultater blev præsenteret og der blev gjort status over arbejdsgruppernes arbejde.

Den 15. maj 2005 afleverede arbejdsgrupperne deres rapporter med ønsker og ideer til styregruppen. Sekretariatet har, med støtte af Niras Konsulenterne, efterfølgende sammenfattet rapporterne til et Idekatalog, som dannede udgangspunkt for seminaret den 28. maj 2005. Her deltog omkring 50 personer, hvoraf hovedparten var arbejdsgruppemedlemmer. Herudover deltog nogle repræsentanter fra Styregruppen, Amtet og kommunerne.

Udover det skitserede borgerinddragelsesforløb, har man fra projektets side lavet en plakat, som fortæller om projektet. Der efter midtvejsmødet blevet tilknyttet en journalist til projektet i håbet om at øge opmærksomheden og synligheden omkring projektet.

Budget og ressourcer

Hvad angår *økonomiske ressourcer* har man ansøgt Friluftsrådet om 475,000 kr. til projektet. Herudover har Amtet bevilliget en 1 mio. kr. og de involverede kommuner har desuden bevilget midler til projektet. Udgifter til faglig konsulentbistand og procesrådgivning er dækket ved hjælp af tilskuddet fra Friluftsrådet, mens udgifter vedrørende sekretariatsbistand, deltagelse i styregruppe, arbejdsgrupper og seminarer er blevet afholdt af de deltagende parter.

Som det fremgår af budgettallene nedenfor er der allokeret 475,000 kr. fra Friluftsrådet til borgerinddragelsesaktiviteter.

Fordelingen mellem de forskellige poster er gengivet i tabellen på den næste side.

Tabel 2: Budget

Budgetpost	Allokeret beløb (kr.)
Sammenfatning af eksisterende viden om Åmosen, informationssøgning, udarbejdelse plus tryk af pjece	150,000
Konsulentdeltagelse i styregruppemøder, arbejdsgrupper	50,000
Konsulentbistand vedrørende seminarer	80,000
Sammenfattende idekatalog	50,000
Projektets hjemmeside	70,000
Annoncering, møde/seminarudgifter mv.	75,000
I alt	475,000

Kilde: Ansøgning om tilskud til Friluftsrådet 12. okt.2004

Udover de afsatte økonomiske midler, vurderes det at være relevant at medtage et estimat over såvel offentlige ressourcer (i form af arbejdskraft) som frivillige ressourcer, der er blevet anvendt i projektet.

Offentlige ressourcer er ressourcer, som er tilført fra de 9 involverede kommuner og fra Vestsjællands Amt i form af bistand til løsning af opgaver fx udskrivning af kort mm.

Endelig kan der peges på en væsentlig del *frivillige ressourcer*, som primært består i arbejdsgrupperne.

2.3. Informationsstrategi

Der er ikke udarbejdet en egentlig informationsstrategi for borgerinddragelsen med en fast klumme i lokalavisen osv. I projektets begyndelse er der blevet udarbejdet en pjece, som har været delt ud på biblioteker, samt en plakat, som er ophængt forskellige steder. Herudover er der udsendt en pressemeddelelse vedr. annoncering af opstartsmødet og dermed projektets igangsættelse.

Efter projektets opstart er der, som anført, blevet ansat en journalist til at formidle og synliggøre undersøgelsesprojektet og området. Ansættelsen er sket i lyset af, at man fra projektets side har erkendt, at synligheden og markedsføringen af undersøgelsesprojektet ikke har været tilstrækkelig effektiv.

3. Evaluering af borgerinddragelsen

I dette kapitel gennemføres selve evalueringen af borgerinddragelsen i forbindelse med 'Naturpark? Åmosen – Tissø'. Evalueringen gennemføres ved at besvare en række opstillede evalueringsspørgsmål. Evalueringsspørgsmålene er i nærværende kapitel indplaceret under de evalueringskriterier, som de vedrører.

3.1. Relevans, nytte og sammenhæng

Borgerinddragelsen er i udgangspunktet relevant, idet det har været en politisk forudsætning eller præmis for gennemførelsen af undersøgelsesprojektet. Det interessante er imidlertid, hvorvidt den konkrete tilrettelæggelse af borgerinddragelsesforløbet er relevant i forhold til aktivt at inddrage borgere. Relevansen af borgerinddragelsen skal endvidere vurderes ud fra, om borgerinddragelsen opfattes som relevant og nyttig af de lokale borgere.

3.1.1. Er den konkrete udformning af borgerinddragelsen relevant i forhold til aktivt at inddrage borgere?

I forrige kapitel er borgerinddragelsesforløbet kort skitseret. Tiltagene har haft til formål at inddrage borgere i lokalområdet. Forløbet kan pindes ud som følgende:

1. Kaffebordssamtaler med lodsejere,
2. Opstartsmødet i Knabstruphallen,
3. Arbejdsgrupperne,
4. Midtvejsmøde,
5. Afsluttende seminar.

Det væsentlige i nærværende diskussion er relevansen af de anførte aktiviteter ud fra et ønske om at få en høj og bred andel af borgere engageret i projektet. En diskussion af om de involverede borgere er for eller imod en naturpark er underordnet i denne sammenhæng. Med andre ord det centrale er om borgere har været involveret.

Designet af borgerinddragelsen, herunder valg af aktiviteter kan være medvirkende til enten at fremme eller hæmme deltagelsen af bestemte grupper af borgere. Målet må være, at der i designet af forløbet søges at kombinere forskellige former af aktiviteter så der appelleres til en bred befolkningsskare.

Fra interviews og fra spørgeskemaet fremgår det, at arbejdsgruppeforløbet i overvejende grad har været præget af borgere, der har repræsenteret en organisation og som har været positivt indstillet overfor projektet, mens det i mindre grad er lykkedes at få modstandere til at engagere sig i arbejdsgrupperne. Heri ligger der en fare for, at resultatet bliver præget hen mod det eksperterne ønsker. I et relevans perspektiv kan der derfor argumenteres for, at arbejdsgrupperne primært appellerer til en bestemt gruppe af borgere hvis holdning til en naturpark er fremmede i forhold til vision og målsætningerne for projektet, mens metoden ikke entydigt synes relevant til at fremme en bred borgerinddragelsesproces. Opsummerende anses arbejdsgruppemetoden at være mindre relevant i forhold til at indfange bestemte borgergrupper eksempelvis modstandere af en naturpark. Det er desuden heller ikke lykkedes at involvere, mindre uddannede, kvinder og yngre borgere jf. nedenfor.

Forud for etableringen af arbejdsgrupperne, har der været afholdt en del kaffebordssamtaler med lodsejere. Den type af aktivitet synes relevant i form af at fremme en forståelse for projektet og undgå misforståelser. Aktiviteten er modsat mindre relevant i forhold til målsætningen om at involvere en bred kreds af borgere, da kaffebordssamtaler har karakter af at være små intime møder.

Opstartsmødet i Knabstruphallen synes at være en relevant metode til at give samt modtage information omkring projektet herunder til at få etableret arbejdsgrupperne. Det må dog antages, at der har været en høj grad af personoverlap mellem deltagere på mødet og i de efterfølgende arbejdsgrupper.

Udover de anførte aktiviteter er der gennemført formidlingstiltag bestående af pressemeddelelser, artikler, en folder samt en plakat. Den type af aktiviteter er velegnet og relevante i forhold til at informere om projektet til lokale borgere, mens tiltagene synes mindre relevante i forhold til aktivt at inddrage borgere.

3.1.2. Hvor relevant og nyttigt opfattes borgerinddragelsen af de involverede borgere?

Fra den gennemførte spørgeskemaundersøgelse til arbejdsgruppemedlemmerne fremgår det, at 74 pct. finder borgerinddragelsen for 'meget relevant' og omkring 23 pct. mener, at det er 'ret relevant', mens 3 pct. 'ved ikke' om borgerinddragelse er et relevant initiativ.

Den overvejende positive tilkendegivelse går til dels igen i vurderingen af, om borgerne udgør en ressource (er nyttige) for undersøgelsesprojektet. Som det fremgår af tabellen nedenfor er 45 pct. 'helt enig' i, at borgere udgør en ressource for projektet, mens 48 pct. er 'delvis enige', mens 4 og 3 pct. henholdsvis 'delvis uenige' og 'helt enige' eller også har de ikke taget stilling til spørgsmålet.

Tabel 3: Borgerne udgør klart en ressource?

	Procent
Helt enig	45
Delvist enig	48
Delvist uenig	4
Helt uenig	3
Total	100

Kilde: Spørgeskemarunde

Af interviews med styregruppemedlemmer fremgår det ligeså, at borgerne anses at være en væsentlig ressource for projektet og for projektets levedygtighed og succes. Dog stilles der spørgsmålstejn ved om man har fået fat i de 'almindelige' borgere. Det betragtes som en vigtig pointe, jf. den ovenfor anførte diskussion omkring relevansen af borgerinddragelsen i forhold til målsætninger og visioner.

Billedet er knap så entydigt i forhold til, hvorvidt 'borgerne udgør en ressource som ikke udnyttes'. Flertallet i form af 49 pct. er uenige heri, hvilket stemmer overens med svarene til det forrige spørgsmål, mens 32 er 'delvist uenige' i udsagnet og 16 pct. er 'delvis enige' og 3 pct. er 'helt enig' i udsagnet.

Vurderingen af, hvorvidt respondenterne opfatter, at deres deltagelse nytter noget, afspejles ligeledes i vurderingen af arbejdsgruppernes indflydelse på styregruppens endelige rapport jf. tabel 4. På dette punkt er forventningerne igen høje, idet næsten 41 pct. har en forventning om, at gruppernes arbejde 'i høj grad' får indflydelse på styregruppens rapport til Miljøministeren og 50 pct. har sat kryds ved 'i nogen grad'

Tabel 4 : Vurdering af indflydelsesgraden på den endelige rapportering

	Procent
I høj grad	40,6
I nogen grad	50,0
I mindre grad	3,1
Ved ikke	6,3
Total	100

Kilde: Spørgeskemarunde

3.2. Målopfyldelse

En vurdering af målopfyldelsen vil i det følgende blive set i forhold til to dimensioner:

1. I hvilken grad er der sket en målopfyldelse af de mål, der er defineret i forhold til selve borgerinddragelsesforløbet?,
2. I hvilken grad er kriterierne for succesfuld borgerinddragelse blevet opfyldt?

3.2.1. I hvilken grad er der sket en målopfyldelse af de mål, der er defineret i forhold til selve borgerinddragelsesforløbet?

I ansøgning om tilskud til borgerinddragelsesprojektet for 'Naturpark? Åmosen/Tissøe – Vestsjællands Grønne Hjerte' fra den 12. oktober 2004, er formålene med borgerinddragelsen defineret således:

- At skabe lokalt medejerskab til nationalparkideen,
- At inddrage borgerne i udvikling af forslag og ideer til udvikling af området, og
- At udarbejde en sammenfatning af borgernes bidrag (idekatalog).

Herudover anføres det, at betydelige ressourcer til information og inddragelse anses som nødvendigt for at skabe et medejerskab, hvorfor projektet primært har fokus på processen.

Tredje punkt er kvantificeret i form af et konkret produkt 'idekataloget', mens de øvrige to punkter ikke er defineret i form af eksempelvis, hvor mange borgere man ønsker involveret, antal ideer og forslag udviklet. En vurdering af målopfyldelsen vil derfor primært være af kvalitativ karakter.

For at begynde med det tredje mål om at 'udarbejde en sammenfatning af borgernes bidrag' så må det konstateres, at det er blevet gjort. Idekataloget har efterfølgende dannet grundlag for en videre debat på det afsluttende seminar den 28. maj på Bromølle kro. Så isoleret set er her

tale om hvad man vil kalde en 100 pct. målopfyldelse. Borgere er blevet inddraget gennem arbejdsgrupperne og her har hver gruppe afleveret en rapport, der beskriver dels visioner for en eventuel naturpark, dels *forslag og ideer til den videre udvikling af området*. Baseret på det umiddelbare output i antallet af forslag, kan der peges på en tilfredsstillende målopfyldelse. Modsat er det sværere at vurdere, hvorvidt man har formået at *'skabt et lokalt medejerskab til nationalpark ideen'*. Ud fra spørgeskemaundersøgelsen tyder det på, at der er skabt et sådant blandt de aktive borgere, men da det kun er en lille del af den lokale befolkning kan det ikke med sikkerhed siges, at der er skabt et medejerskab. Det uddybes nedenfor.

Opsummerende kan det konkluderes, at de definerede mål synes i tilfredsstillende grad at være opfyldt.

3.2.2. I hvilken grad er kriterierne for succesfuld borgerinddragelse opfyldt?

I forhold til om *'en bred kreds af borgere har deltaget aktivt i undersøgelsesprojektet'* kan det konstateres, at det ikke har været tilfældet. Med en bred kreds af borgere forstås borgere med forskellige baggrunde, alder, erhverv og uddannelse mm. Ud fra spørgeskemaundersøgelsen kan det fastslås, at den typiske arbejdsgruppedeltager er:

- Mand (87 pct.),
- Mellem 50 og 70 år gammel (62 pct.),
- Veluddannet (47 pct. har en lang videregående uddannelse),
- Enten funktionæransat, selvstændig eller pensionist,
- Repræsenterer ofte en organisation.

Karakteristikken er på ingen måde overraskende og kan genkendes såvel fra opstartsmødet i Knabstruphallen og fra de andre hhv. statsligt udpegede pilotprojekter og undersøgelsesprojekter samt fra andre borgerinddragelsesprocesser. Når det er sagt, så er det væsentligt at pointere, at arbejdsgrupperne ikke reflekterer samfundet som sådan eller Vestsjælland mere specifikt. Som det fremgår af den regionale beskrivelse er kønsfordelingen i Vestsjællands Amt tæt ved at være lige fordelt med en mindre overvægt af kvinder på små 2000 borgere. I arbejdsgrupperne kan der ses en klar overvægt af mænd. Kigger man på graden af uddannelse stemmer billedet ej hellere helt overens, idet 14 pct. af borger i de involverede kommuner i 2003 havde en lang videregående uddannelse, mens andelen af borgere med erhvervsfaglige praktik og grundskole som deres højeste fuldførte uddannelse, ligger lidt højere end landsgennemsnittet. Summerende må det siges, at der kan identificeres en underrepræsentation når det gælder 1) kvinder, 2) folk i aldersgruppen 30 – 50 år samt 3) faglærte og 4) ufaglærte arbejdere.

Når det gælder hvorvidt *'borgerne bliver og føler sig informeret'* og om *'borgerne får deres holdninger i dialog'* peger mødet i Knabstruphallen herpå. Af de 30 borgere, som svarede på et mini-spørgeskema om arrangementet, har 17 anført, at mødet inspirerede dem til at deltage i det videre arbejde, og at mødet i høj grad var informativt. Omkring gruppearbejdet peger 25 borgere på, at det i høj grad var muligt at fremkomme med ideer og input til projektet på opstartsmødet. Fra spørgeskemaundersøgelsen fremgår det, at det har været muligt at få sine holdninger i dialog i arbejdsgrupperne. Ifølge 87 pct. af arbejdsgruppemedlemmerne har det i høj grad været muligt at fremkomme med sine meninger til møderne. Samarbejdet i arbejdsgrupperne er beskrevet nærmere i afsnittet omkring det administrative set-up.

'At borgerne udvikler en følelse af medejerskab for nationalpark ideen' synes langt hen ad vejen at være tilfældet blandt de som har deltaget i arbejdsgrupperne. Her er det dog væsentligt at pointere, at her udelukkende måles i forhold til den aktive del af den vestsjællandske befolkning. Diskussionen omkring medejerskab og problemejerskab uddybes nedenfor.

Hvorvidt '*borgerne anser processen og det endelige resultat for legitimt*', er endnu for tidligt at konkludere noget endegyldigt om, men i arbejdsgrupperne ligesom på det afsluttende seminar var der store forventninger til '*at borgerne får medindflydelse på det endelige resultat*' jf. ovenfor. Opsummerende kan det anføres, at kriterierne for succesfuld borgerinddragelse synes at være opfyldt et godt stykke hen ad vejen, hvilket selvfølgelig stiller krav til styregruppen om at tage de involverede borgeres synspunkter, og ikke mindst tillid, seriøst i forhold til den endelige afrapportering.

3.3. Effekter

I det følgende evalueres de opnåede effekter eller resultater af borgerinddragelsen. For overskuelighedens skyld, er det valgt at anskue effekterne ud fra 4 perspektiver:

- Borgerinddragelseeffekter,
- Informationseffekter,
- Øvrige effekter,
- Politiske signaler.

3.3.1. Borgerinddragelseeffekter

En **umiddelbar effekt** af borgerinddragelsesprocessen er, at der i forbindelse med de afholdte arrangementer har været involveret omkring 165 vestsjællandske borgere i perioden januar 2005 til 1. juni 2005. Heraf skal der dog regnes med en vis grad af gengangere. I relation til den i bilag 1 omtalte undersøgelse fra Socialforskningsinstituttet vedrørende danskernes frivillige arbejde, og at mindre end 1 pct. af det frivillige arbejde i Danmark omhandler miljø og 6 pct. bolig/lokalsamfund, synes en frivillighedsgrad på 0,2 pct. (165 borgere) af befolkningen i de involverede kommuner, både at være tilfredsstillende og ikke fredsstillende. Det afhænger af hvilke briller der ses med. I relation til miljødimensionen må den siges at være nogenlunde tilfredsstillende, mens det er meget lavt i forhold til bolig/lokalsamfund. Det må dog forventes, at tallet er blevet regnet ud fra et totalt indbyggertal i kommunerne, hvorfor tallet vil være højere så fremt der ses bort fra borgere under 18 år.

Blandt de involverede borgere i arbejdsgrupperne synes der at være skabt et **medejerskab** til projektet og til ideen omkring en naturpark i Åmosen - Tissøe. 97 pct. ser gerne, at der kommer en naturpark. Det velfunderede medejerskab blandt arbejdsgruppemedlemmerne må formodes at hænge sammen med den tillid de har til, at deres arbejde bliver taget seriøst af styregruppen jf. ovenfor. Modsat vil det formodentlig have en negativ effekt i relation til medejerskab så fremt medlemmerne har svært ved at genkende arbejdsgruppernes arbejde i afrapporteringen til Miljøministeren. Tilliden er desuden forholdsvis ringe i forhold til den efterfølgende nationalpolitiske proces. Her har kun 12 pct. 'stor tillid' mens henholdsvis 53 pct. og 29 pct. har enten 'nogen tillid' eller 'slet ingen tillid' til den nationalpolitiske proces. I relation

til medejerskab kan der argumenteres for, at den videre nationalpolitiske proces vil kunne påvirke det på nuværende tidspunkt etablerede medejerskab.

På det afsluttende seminar på Bromøllekro kom det frem, at tre af de fire arbejdsgrupper vil fortsætte deres arbejde, men samtidig fremgår det også fra spørgeskemaundersøgelsen, at der hersker en vis bekymring for, at arbejdet let kan komme til at gå i stå, med mindre der sættes nogle konkrete projekter i gang. Det peger imidlertid på, at der blandt de aktive borgere er skabt et medejerskab.

En anden væsentlig effekt af arbejdsgrupperne er, at de aktive har fået et bedre **vidensgrundlag** rent fagligt, men også at arbejdet har været med til at øge forståelsen for de øvrige deltageres **holdninger og synspunkter**. Faktisk er det kun 7 pct. som mener, at det har de ikke opnået ved arbejdet. I samme kategori skal det anføres, at henholdsvis 13 pct. og 52 pct. er enten 'helt enige' eller 'delvis enige' i, at arbejdsgrupperne har været med til at aflive myter om mangt og meget.

Ligesom der er skabt et medejerskab, kan der også peges på et **problemejerskab** eller skepsis mod en eventuel kommende naturpark. Her er det primært landbruget, som der henvises til. Dette er forsøgt imødekommet ved de 10-15 kaffebordssamtaler, der har været med lodsejere i området. Dette problem kompleks er desuden forsøgt formindsket fra styregruppens side, idet almindelig landbrugsjord i drift ikke er medtaget i den foreslåede afgræsning af området. Netop afgrænsningen har været til debat på styregruppemøderne og var i mindre grad oppe at vende på det afsluttende seminar. Det foreslåede areal er på 8000 ha. og indeholder bl.a. natu- ra 2000 områderne.

Borgerinddragelsen har ligeledes resulteret i nye ideer, som ikke umiddelbart har været i sekretariatets og styregruppens fokus. Her tænkes der især på ideen omkring fælles kommunal naturskole og på mødet den 28. maj blev det desuden foreslået at tænke andre sektorer og dermed befolkningsgrupper ind i projektet eksempelvis sundhedssektoren og tilbyde motion i området på recept.

3.3.2. Formidlingseffekter

Udover hjemmesiden har projektet benyttet sig af de lokale medier og i særdeleshed de lokale aviser. Der har, som tidligere anført, ikke været udviklet en decideret informations- og formidlingsstrategi og der har eksempelvis ikke været en aftale med aviserne om at bringe artikler om projektet på en månedlig basis eller lignende. Selve formidlingsproblemet er erkendt af projektet og af styregruppen, hvorfor der i foråret er blevet ansat en journalist til netop at fremme informationen omkring projektet. Ifølge referater fra styregruppen fremgår det, at netop formidling og information til især lodsejerne ikke har været tilfredsstillende, og at der er et behov for at opgradere det i tiden fremover.

På det afsluttende seminar arbejdede en af grupperne med formidling, hvor netop problematikken omkring en manglende informationsstrategi herunder logo og branding af området blev diskuteret. Det kan konkluderes at på nuværende tidspunkt er det et område som projektet ikke har formået at løse på tilfredsstillende vis. Den ikke tilfredsstillende formidling om projektet kan formodentlig være medårsag til, at ikke flere borgere har valgt at involvere sig aktivt i projektet. Hertil kan tilføjes, at de valgt informationskanaler primært har formået at nå bestemte målgrupper.

Undersøgelsesområdet har dog også fået omtale i de landsdækkende skrevne medier og her har det ofte være i sammenhæng med de statsligt udpegede nationalparkprojekter, idet Åmosen – Tissø er blevet nævnt som et af de undersøgelsesprojekter, der potentielt kan blive udnævnt som nationalpark i første omgang.

Tabellen nedenfor er inspireret af Hall and McArthur (1998) og illustrerer sammenhængen mellem valgte informationskanaler og de mål de opfylder, samt en vurdering af det enkelte tiltags virkning/effekt.

I de to kolonner til venstre er der anført en række informationskanaler og i kolonnerne herefter er det angivet, hvilke mål de enkelte informationskanaler kan opfylde. Der er her tale om fire typer af mål:

1. Gøre borgere opmærksom på projektet og give dem viden om projektet,
2. Tilføre projektet information fra borgere,
3. Skabe/vedligeholde dialog mellem projekt og borgere,
4. Inddrage borgere i beslutningsprocesser.

Som det fremgår af tabellen kan en informationskanal godt opfylde flere mål, eksempelvis opfylder 'konkurrencer' både målet om at give information til borgere samt gøre opmærksom på projektet og samtidig er det en måde at tilføre projektet information fra borgerne på (feedback)

De sidste fire kolonner til højre er en vurdering af den forventede virkning eller effekt af den/de valgte informationskanal(er). Igen kan der tales om fire forhold:

1. Niveau for kontakt med offentligheden
2. Evnen til at håndtere specielle interesser
3. Niveau for tovejs kommunikation
4. Evne til at løse konflikter.

En vurdering heraf kan variere fra et kryds til tre krydser, hvor et kryds indikerer, at der er tale om en 'begrænset virkning', to krydser står for en 'rimelig virkning' og tre for 'god virkning'.

I tabellen er de anvendte informationskanaler i projektet markeret med gråt. Som det fremgår har der været anvendt – om end i varierende grad - en række af de listede muligheder. Eksempelvis vurderes guidede ture at opfylde tre af fire mål og de vurderes at have en 'rimelig' effekt når det handler om at 1) skabe kontakt med offentligheden, 2) til at håndtere specielle interesser og 3) til at løse konflikter. I undersøgelsesprojektet er denne informationskanal ikke blevet benyttet på nuværende tidspunkt, men det var et af de mange ideer, der blev lanceret på det afsluttende seminar i gruppen omkring formidling og markedsføring.

I undersøgelsesprojektet har kaffebordssamtalerne været et væsentligt bærende element. Ifølge tabellen nedenfor er det et af de mest velegnede teknikker eller metoder til at videreformidle et emne på. Kaffebordssamtalerne lukker nemlig op for, at der kan gives information fra projektets side og der vil ofte komme en dialog i gang og dermed feedback til projektet. Dia-

logen er desuden med til at åbne op for eventuelle konflikter og finde løsningsforslag herpå. Det samme kan ses med åbne borgermøder. Den type af aktiviteter opfylder mere end ét mål og de scorer desuden pænt i forhold til de forventede virkninger –herunder til at løse potentielle konflikter og til at sikre, at der skabes tovejs kommunikation.

Som det fremgår af tabellen, og som det blev anført i rapportens begyndelse, så er designet af et borgerinddragelsesforløb væsentligt. Nogle aktiviteter henvender sig mere bredt til alle, mens andre måske er mere fokuseret på en bestemt gruppe og de problemer der kan være i tilknytning hertil. Men jo flere åbne processer der lægges op til, jo flere personer vil man – alt andet lige - få involveret og inddraget i den demokratiske proces, som en borgerinddragelse er. I den forbindelse skal det anføres, at ud fra en evalueringssynsvinkel synes det ærgerligt, at midtvejsmødet og det afsluttende seminar blev holdt lukket for andre borgere end de, som sidder i arbejdsgrupperne.

Tabellen på næste side kan bruges til at søge inspiration til nye informations – og borgerinddragelsesaktiviteter, samt til at planlægge den videre strategiske informationsindsat og eventuelle supplerende borgerinddragelsesaktiviteter. Som nævnt er en række af informationskanalerne allerede i brug eller har været det, men det bør måske overvejes om den interne vægtning mellem de anvendte informationskanaler har været den rette til at opnå de ønskede effekter jf. relevans og design af et borgerinddragelsesforløb.

Table 5: Informationskanaler

Informationskanal		Mål				Vurdering			
		Information givning/gøre opmærksom på projektet	Tilføje projektet information fra borgere	Information deling	Borgere inddrages i beslutnings processen	Niveau for kontakt med offentligheden/befolkningen	Evne til at håndtere specielle interesser	Niveau for to-vejs kommunikation	Evne til at løse konflikter
Foldere	Husstandsomdelt informationsmateriale inkl. til sommerhusejere på deres hjemme adresse.	•				+++	+	+	+
	Husstandsomdelt invitation til events	•				+++	+	+	+
	Informationsfoldere	•				++	+	+	+
	Plakater	•				++	+		+
	Friluftskort	•				++(+)	+	+	+
Medier	Regional TV	•				+++	+	+	+
	National TV	•				+++	+	+	+
	Pressemeddelelser	•				+++	+	+	+
	Artikler lokalt	•				+++	+	+	+
	Artikler nationalt					++	+		+
	Annoncer	•				+++	+	+	+
	Hjemmeside	•	•			++	+	++	+
	Alternative formidlingsteknikker "on site"	•				+	+	+	+
Merchandise	Bøllehatte til børn	•				+	+	+	+
	Kuglepenne	•				+	+	+	+
Aktiviteter*	Konkurrencer	•	•			+++	+	+	+
	Afstemning om konkurrencer på hjemmesiden		•			++	+	+	+
	Guidede ture	•	•	•		++	++	+	++
	Events	•	•	•		++	+	+	+
	Borgermøder	•	•	•	•	++	+	++	+
	Cafeseminar (Workshop)	•	•	•	•	++	+	+++	+++
	Midtvejsseminar	•	•	•		++	+	++	+
	Arbejds-/temagrupper	•	•	•	•	++	+++	+++	++
	Borgerpanel (fokusgruppe)	•	•	•	•	++	+++	+++	+
	Individuelle interessante interviews	•	•			+	+++	+++	++
	kaffebordssamtaler	•	•			+	+++	+++	++
	Interessant møder	•	•	•	•	+	++	+++	+++

Kilde: Hall and McArthur (1998)

3.3.3. Øvrige effekter

Afslutningsvis skal knyttes et par bemærkninger til en række effekter, som ikke umiddelbart kan rubriceres under ovenstående evalueringsspørgsmål. Følgende forhold skal fremhæves:

For det første er det karakteristisk for det igangsatte arbejdsgruppe forløb, at det har medført positive **sideeffekter**, dvs. effekter, der ikke var definerede som målsætninger forud for projektstart. Der kan bl.a. spores en tendens til, at der er skabt nye kontaktflader og netværk blandt de involverede borgere og dermed måske tendenser henimod det man kalder netværks-

kommunikation. Det kan vise sig at blive et værdifuldt aktiv til at sikre involvering af lokalbefolkningen fremover. Denne faktor er afgørende for projektets levedygtighed jf. nedenfor. For det andet kan der peges på en sideeffekt i form af, at nogle arbejdsgrupper fortsat arbejder videre.

For det tredje kan der tales om en **løftestangseffekt**, dvs. at projektet har været en løftestang i den forstand, at der som resultat af arbejdsgruppernes arbejde er fremkommet en lang liste af forslag til konkrete projekter, der ønskes igangsat. Der er med andre ord blevet skabt et idekatalog til fremtidige aktiviteter, der er baseret på ønsker blandt de borgere og organisationer, der har været repræsenteret i arbejdsgrupperne.

Undersøgelingsprojektet har affødt **politiske effekter** i den forstand, at der internt i de involverede kommuner og i Amtet er blevet skabt fornyet opmærksomhed omkring området og omkring en eventuel kommende naturpark. Nationalpolitisk er der desuden blevet fokus på området, hvilket dels kom til udtryk i valgkampen og siden hen i folketinget, hvor Åmosen har været til behandling og hvor en nye behandling er lovet når der foreligger mere baggrundsmateriale omkring området.

3.4. Levedygtighed

De anførte effekter peger generelt set på, at der potentielt er mulighed for at opnå levedygtighed også efter, at pilotprojektet ophører. Meget vil dog afhænge af, hvordan man vælger at organisere sig i den kommende overgangsfase fra projektets afrapportering til Miljøministeren den 1. juli 2005 og frem til udvælgelse og etablering af de(n) første nationalpark(er) i foråret 2007 – 2008. På det afsluttende seminar blev den fremtidige og/eller en overgangsorganisering diskuteret. Dette er noget styregruppen efterfølgende vil arbejde med. Undersøgelsesområderne og hermed Åmosen - Tissøe er ikke på samme måde bundet af udmeldinger fra den Nationale Følgegruppe som de statsligt udpegede pilotprojekter er. Der er med andre ord ikke noget i vejen for at etablere en mere formaliseret organisationsstruktur, hvilket alt andet lige må formodes at virke positivt i forhold til projektets levedygtighed.

Blandt arbejdsgruppemedlemmerne synes der, som sagt, at være skabt et medejerskab for ideen omkring en naturpark og et overvejende flertal af de aktive har indikeret, at de ønsker at fortsætte arbejdet. Det må siges at være en væsentlig forudsætning for projektets levedygtighed. Modsat så kan det problemejerskab, der kan findes blandt især lodsejere være med til at nedsætte projektets levedygtighed. Graden heraf må i høj grad formodes at afhænge af resultaterne fra den igangsatte undersøgelse omkring jordfordeling.

Herudover synes det væsentligt, at der gøres en indsats for øget formidling omkring projektet og en eventuel naturpark, især i forhold til hvilke konsekvenser en naturpark vil kunne få for Vestsjælland. Det vurderes ligeledes vigtigt, at der arbejdes med at udvikle en informations- og mediestrategi herunder, hvordan man får inddraget flere borgere i diskussionerne.

En anden væsentlig omverdens faktor er den kommende kommunalreform og hvordan en eventuel naturpark i Åmosen – Tissøe kommer til at indgå i de tre nye storkommuners visioner og strategier. Fra et forvaltnings perspektiv er det endvidere interessant, idet det må formodes at spille en rolle, hvor den fremtidige beslutningskompetence for en naturpark vil ligge (kommune, region, stat).

Det nye Landdistriktsprogram 2007 – 2013 er ligeledes interessant i et fremadrettet perspektiv. Det nuværende programs design rummer ikke mulighed for, at kommuner, amter og staten kan stå som ansøgere til flere af ordningerne fx naturplaner samt ordningerne under Miljøvenlig jordbrugsdrift. Både ud fra en naturpark vinkel og ud fra en levedygtighedsdiskussion, vil en bredere kreds af potentielle ansøgere være ønskelig. Det synes derfor oplagt at samtænke nationalparkprocessen med den igangværende programmering af det nye Landdistriktsprogram. Det vil endvidere være i tråd med den seneste reform af den Fælles Landbrugspolitik, hvor finansielle midler i høj grad føres væk fra den direkte landbrugsstøtte (søjle 1) til landdistriktsudvikling og natur (søjle 2). Det igangværende arbejde med at synliggøre Åmosen – Tissø i den henseende synes yderst relevant også i en levedygtighedssammenhæng.

3.5. Vurdering af det administrative set-up

En væsentlig komponent i evalueringen omhandler det, der med en samlebetegnelse kan kaldes pilotprojektets administrative set-up. Der er derfor i evaluator teamet blevet formuleret en række evalueringstemaer relateret til det 'administrative set-up'. Disse fremgår nedenfor.

Boks 2: Evalueringstemaer vedr. det administrative set-up

1. Hvorledes har den valgte **organisationsform** fungeret? Herunder hvordan samarbejde har fungeret på **tværs** af de forskellige niveauer? (sekretariat, styregruppe, arbejdsgrupper).
2. Hvordan har **samarbejdet** fungeret på det enkelt niveau? (sekretariat, styregruppe og arbejdsgruppe).
3. Hvorledes har **samarbejdet** med konsulenter vedr. borgerinddragelse fungeret?
4. Vurdering af **hjemmeside**.
5. Hvorledes har **sekretariatsbistanden** fungeret?

3.5.1. Hvorledes har den valgte organisationsform fungeret?

Samtlige adspurgte styregruppemedlemmer og arbejdsgruppeformænd finder den valgte organisationsform for hensigtsmæssig, og at den nuværende model har været positiv i den forstand, at der har foreligget en klar kompetence fordeling mellem sekretariatet, styregruppen og arbejdsgrupperne. Organisationsformen vurderes at have været med til at fremme selvorganiseringen i de enkelte grupper, og det formodes ikke, at ministerens 'tomme' oplæg har skabt synderlig meget forvirring i arbejdsgrupperne. 62 pct. af arbejdsgruppernes deltagere finder at organisationen af de 4 arbejdsgrupper har været 'meget hensigtsmæssig'

For styregruppen synes den valgte organisationsform at blive opfattet entydigt positiv, idet den fremmer muligheden for, at styregruppen kan koncentrere sig omkring de overordnede strategiske forhold i relation til projektet.

Derimod er der blevet efterspurgt en bedre og mere klar koordinering mellem styregruppen, sekretariatet og arbejdsgrupperne – primært blandt arbejdsgruppeformændene. Det er kommet frem at flere har manglet et koordinationsudvalg til at formidle information, ønsker, behov, ressourcer mv. mellem styregruppen, sekretariatet og arbejdsgrupperne. Koordinering arbejdsgrupperne imellem har ej hellere fundet sted i en formaliseret grad. Udover midtvejsmødet har koordinering kun fundet sted på uformel vis og bl.a. ved, at der har siddet repræsentanter fra den samme forening i alle grupperne.

3.5.2. Hvordan har samarbejdet fungeret på det enkelte niveau?

Samarbejdet i *styregruppen* har været kendetegnet ved, at møderne er blevet gennemført i en behagelig og konstruktiv tone, Der peges dog på, at der på et tidspunkt har været diskussioner om nogle af observatørernes habilitet, hvilket efterfølgende er blevet løst ved at udskifte den pågældende person.

Det vurderes, at der er en god handlekraft tilstede i styregruppen, og at den i dens funktion har profiteret af, at det er en forholdsvis smal og lille styregruppe. Et andet eksempel på styregruppens handlekraft er gruppens måde at håndtere problematikken omkring landbruget på. Formanden og næstformanden for styregruppen har bl.a. været ude til kaffebordssamtaler for at oplyse omkring projektet og de ideer der ligger bag. Det er i det hele taget vurderingen, at der i styregruppen findes ildsjæle, som lægger megen tid og ressourcer ind i projektet både i forhold til det politiske niveau, men også i forhold til at indsamle erfaringer fra andre lande og påvirke de igangværende initiativer med at programmere et nyt Landdistriktsplan for 2007 – 2013.

Arbejdet i *arbejdsgrupperne* karakteriseres af de fire formænd som værende debatterende, men konstruktiv med en stor vilje til at gå ind i arbejdet. Der kan spores en høj grad af tilfredshed med arbejdet blandet med en overraskelse over, hvor meget man har nået i de enkelte grupper. Når det er sagt, så fremhæves det samtidig, at der har været for lidt tid til at få gennemarbejdet materialet tilstrækkeligt i grupperne og der kan peges på en utilfredshed og irritation over, at arbejdsgrupperne ikke fik tid til at læse og kommentere på Idekataloget udarbejdet af Niras konsulenterne på basis af arbejdsgruppernes rapporter, inden det afsluttende seminar den 28. maj.

Der har i gennemsnit været afholdt 4-5 møder i hver gruppe. Som det fremgår af tabellen nedenfor har frafaldet i de enkelte grupper været lille. Den største ses i erhvervsgruppen med 4 personer. Sammensætningen af de 4 grupper har varieret. Mens kulturgruppen nærmest kun har bestået af fagfolk, har eksempelvis friluftsgruppen bestået af et miks mellem 'almindelige' borgere og borgere der har repræsenteret en organisation. Generelt efterlyses dog lodsejere i de enkelte grupper samt flere 'almindelige' borgere. Eksempelvis finder henholdsvis 41 pct. og 25 pct., at alle relevante borgere kun 'i nogen grad' eller 'i mindre grad' har været repræsenteret i deres arbejdsgruppe.

Tabel: 6 Antal arbejdsgruppemedlemmer

Arbejdsgruppe	Antal tilmeldte	Antal deltagere
Friluftsliv	22	18
Kulturhistorie	10	9
Natur	18	20
Erhverv	20	10

Kilde: Interviews og referat fra mødet i Knabstruphallen den 8. januar 2005

Diskussionerne i arbejdsgrupperne har medlemmerne været tilfredse med og 53 pct. indikerer, at arbejdet har medført, at de selv har fået en bedre viden omkring det pågældende fagområde - herunder fordele og ulemper - mens 37 pct. er delvis enige heri. Konfliktniveauet i arbejdsgrupperne vurderes at være relativt beskedent. Eksempelvis er der kun én person, som mener, at interesseforskellene har været så markante, at det har været umuligt at nå frem til gode resultater, mens 66 pct. er helt uenig heri.

Flere af grupperne har benyttet sig af fagfolk til at give oplæg om specifikke emner. Det er dog kendetegnende for arbejdsgrupperne, at det har været en fast kerne af personer, der har påtaget sig den største arbejdsbyrde. Det vurderes desuden, at de tilknyttede ressourcepersoner har understøttet grupperne på positiv vis rent fagligt.

3 pct. finder, at udbyttet af arbejdet har været ikke-frugtbart, mens respektivt 70 pct. og 24 pct. er helt eller delvist enige i, at udbyttet og diskussionerne har været frugtbare jf. tabellen nedenfor.

Tabel 7: Diskussionerne har været frugtbare

	Procent
Helt enig	70
Delvist enig	24
Delvist uenig	3
Helt uenig	0
Ved ikke	3
Total	100

Kilde: Spørgeskemarunde

Adspurgt om arbejdet i arbejdsgrupperne fremgår det, at hovedparten (91 pct.) finder, at det har været muligt at fremkomme med deres meninger internt i gruppen, mens 9 pct. er delvist enige heri. Det vil med andre ord sige, at der i arbejdsgruppernes har været en kultur, som har været fremmede for den interne dialog. Billedet bliver på den anden side mere uklart omkring udsagnet 'generelt har der ikke været fremdrift på møderne'. Som det fremgår af nedenstående er 39 pct. 'helt uenige', mens 12 pct. og 19 pct. er enten 'helt enige' eller 'delvis enige' i dette.

Tabel 8: 'Generelt har der ikke været fremdrift på møderne'

	Procent
Helt enig	12
Delvist enig	19
Delvist uenig	27
Helt uenig	39
Ved ikke	3
Total	100

Kilde: Spørgeskemaunde

Det peger altså på, at arbejdet internt i de enkelte arbejdsgrupper af nogle er blevet opfattet for at være for trægt og langsomt.

Motivationen for at engagere sig i undersøgelsesprojektet skyldes primært, at man er meget interesseret i at arbejde for en evt. naturpark. Det har for 72 pct. været den altoverskyggende motivationsfaktor. Mens det at 'som borgere har man pligt til at involvere sig', samt det at man 'ønsker at påpege en række problemer ved en naturpark' har haft en ringe betydning for at man har engageret sig i projektet.

3.5.3. Hvorledes har samarbejdet med konsulenterne vedr. borgerinddragelse fungeret?

Samarbejdet med Niras konsulenterne omkring udarbejdelse af strategi for borgerinddragelsesforløbet samt den efterfølgende implementering har primært foregået mellem sekretariatet, styregruppeformanden og Niras Konsulenterne. Styregruppen har ikke været indover selve tilrettelæggelsen af borgerinddragelsesforløbet, men blev i 2004 præsenteret for et oplæg. De adspurgte styregruppemedlemmer erindrer, at der var en diskussion af oplægget, hvor det var muligt at komme med input og forslag. Flere husker, at der var bred enighed om at begynde med kaffebordssamtaler med lodsejere før der blev indkaldt til et borgermøde.

Den efterfølgende koordinering og samarbejde er ligeledes primært foregået direkte mellem sekretariatet og Niras konsulenterne og med deltagelse af konsulenterne på styregruppemøderne.

3.5.4. Vurdering af hjemmeside

Et af pilotprojektets vigtigste redskaber til videreformidling er hjemmesiden, som kan findes på: www.naturpark-aamosen-tissøe.dk

Er Åmosen - Tissøes website anvendeligt og overskueligt?

Hjemmesiden er overordnet inddelt i en række emner, hvorunder man kan finde mere information. Hovedemnerne er:

- Natur
- Kulturmiljø
- Friluftsliv
- Erhverv, bosætning, turisme
- Aktuelt

Herudover kan man klikke sig ind på 'debat', 'links' og 'login'.

Hjemmesiden blev officielt lanceret på mødet den 8. januar 2005 og er udviklet af Niras konsulenterne til projektet. På hjemmesiden kan der findes en kort introduktion til hvad der er kendetegnet for hvert af de fire emner. Dog skal det anføres, at beskrivelsen af 'erhverv, bosætning, turisme' først er blevet lavet i begyndelsen af juni 2005. Indtil da er denne side forblevet tomt, hvilket har været med til at give indtryk af, at hjemmesiden var ufuldstændig og ikke opdateret. Under 'aktuelt' har der ligget referater fra de tre større møder, der har været afholdt

I bunden af hjemmesiden står der med meget småt, hvad der er af nyheder eller kommende arrangementer, mens det ikke er muligt at tilmelde sig et nyhedsbrev. Under 'links' kan finde henvisninger til forskellige rapporter, udflugtsmuligheder, organisationer, myndigheder mm, som har en sammenhæng til projektet. Under 'debat' har det været muligt for besøgende at komme med bemærkninger til hjemmesiden eller til projektet. Det er blevet benyttet i meget ringe grad. Den seneste bemærkning stammer fra februar 2005.

Herudover har de involverede borgere samt styregruppemedlemmer haft adgang til et lukket rum på hjemmesiden. Hjemmesiden giver ingen information omkring økonomien i projektet eller hvorledes det organisatorisk er bygget op, samt en møde kalender for de forskellige grupper og referater herfra. Borgerinddragelsesforløbet er ej heller beskrevet på siden.

Sammenholdes de to "ben", processen omkring undersøgelsesområdet er bygget op omkring, nemlig at fremme natur, kultur, friluftsliv og erhvervs muligheder og lokal forankring (borgerinddragelse), må det konkluderes, at hjemmesiden kunne være meget bedre afbalanceret i forhold til at give information omkring de to parallelt kørende processer, eksempelvis kan man intet læse omkring borgerinddragelse og man kan heller ikke finde information på siden om hvor man skal henvende sig som borgere så fremt man har spørgsmål eller ønsker at involvere sig aktivt i projektet.

Projektets hjemmeside har, jf. nedenfor, for hovedparten af arbejdsgruppemedlemmerne ikke fungeret som en vigtig informationskilde. 59 pct. anvender enten aldrig eller sjældent hjemmesiden og kun 6 pct. har anvendt hjemmesiden dagligt eller flere gange om ugen.

Tabel 9: Brug af hjemmesiden

	Procent
Dagligt	3
Flere gange om ugen	3
Ca. en gang om ugen	13
Flere gange om måneden	22
Sjældnere	50
Aldrig	9
Total	100

Kilde: Spørgeskemarunde

Sammenlignet med brugen af hjemmesiden som informationskilde for de andre projekter ligger tallene for Åmosen – Tissøe meget lavt. Og ses der på hvor ofte det lukkede rum er blevet anvendt ser tallene ligeledes ringe ud. 52 pct. har aldrig anvendt det lukkede rum og 45 pct. har brugt det mindre end en gang om ugen. En forklaring herpå kan måske findes blandt de som har været på hjemmesiden. Her angiver 34 pct., at de finder opdateringen af hjemmesiden for ikke tilfredsstillende. Af de skriftlige bemærkninger fra spørgeskemaundersøgelsen fremgår det desuden, at hjemmesiden anses for at være for lidt informativ samt, at det er for ringe, at hjemmesiden ikke har været færdiggjort og her er det især den manglende præsentation omkring erhverv, bosætning og turisme, der kritiseres.

Fra interviews fremgår det desuden, at e-mailen har været det primære interne kommunikations medie i arbejdsgrupperne suppleret af telefonen.

3.5.5. Hvorledes har sekretariatsbistanden fungeret?

Som det fremgår af tabellen nedenfor finder 9 pct. af arbejdsgruppemedlemmerne, at sekretariatet har informeret omkring projektet på en meget god måde, mens 59 pct. finder, at den opgave har sekretariatet løst tilfredsstillende. 16 pct. mener, at opgaven er løst dårligt og 16 pct. har ingen mening herom. Af negative bemærkninger peges der på, at man gerne havde set, at sekretariatet havde været bedre til at klæde gruppeformændene på til deres opgave.

29 pct. peger på, at Niras konsulenterne har informeret 'dårligt' eller 'meget dårligt' omkring organiseringen af projektet, mens 34 pct. er godt tilfredse. I forhold til den bistand de enkelte grupper har fået fra de tilknyttede støttepersoner, kan der spores en overvejende tilfredshed. Det være sig både med den konkrete bistand, der er blevet givet, samt støttepersonens oplysninger omkring projektet generelt.

Tabel 10: Hvor godt har Niras konsulenterne informeret om organiseringen af projektet

	Procent
Meget godt	3
Godt	34
Dårligt	16
Meget dårligt	13
Ved ikke	34
Total	100

Kilde: Spørgeskemarunde

Blandt styregruppemedlemmerne peges der desuden på, at sekretariatet fagligt er meget kompetent og der kan spores en høj grad af tilfredshed med sekretariatet. Det går igen omkring den sekretariatsbistand, som der er ydet til styregruppemedlemmerne.

4. Konklusioner og udfordringer

4.1. Konklusion

Baseret på evalueringen kan der trækkes nogle vigtige erfaringer frem, som arbejdet med borgerinddragelsen i undersøgelsesprojektet har frembragt. Konklusionen vil være opsummerende i forhold til nogle af de pointer, der er præsenteret i rapporten samtidig med, at den fremkommer med nogle perspektiver på og anbefalinger til, hvordan man fremover kan håndtere borgerinddragelsen i projekter som undersøgelsesprojektet Naturpark? Åmosen - Tissøe.

Borgerinddragelsen i Åmosen - Tissøe

Borgerinddragelsen i Åmosen - Tissøe har været i gang siden januar 2005, hvor der blev afholdt et orienterende borgermøde i Knabstrup. Efterfølgende har borgerinddragelsen primært været centreret omkring arbejdet i fire åbne arbejdsgrupper. Hver arbejdsgruppe er fremkommet med deres forslag til, hvorledes en naturpark kan indrettes. Herudover har man fra styregruppens side gennemført en række kaffebordssamtaler med berørte lodsejere i området. Formålet har været at forklare hensigten med undersøgelsesprojektet, samt at få ryddet eventuelle misforståelser og uklarheder af vejen.

I forbindelse med arbejdet i arbejdsgrupperne har der været afholdt et midtvejsmøde og et afsluttende seminar for de involverede borgere.

Initiativerne

Skal der sammenfattes på de initiativer, der er taget for at inddrage borgerne i processen, kan det overordnet anføres, at der er taget ganske få og traditionelle initiativer til at inddrage de lokale borgere i arbejdet om en eventuel naturpark. Om disse initiativer har været af et tilstrækkeligt omfang, kan altid diskuteres. Blandt andet kan der peges på, at det for flere af arbejdsgrupperne synes at gælde, at den borgerinddragelse, der rækker videre ud end til blot de borgere, som deltager i selve arbejdsgruppernes arbejde, ikke er blevet tilkendt megen fokus. Det kan i den forbindelse anføres, at det ikke har været et krav til arbejdsgruppernes rapporter, at de skulle indeholde en redegørelse for eller en dokumentation af, hvilke initiativer der er taget i forhold til borgerinddragelse. En sådan redegørelse kunne også med stor gevinst indeholde en vurdering af, hvilke eventuelle effekter borgerinddragelsen har haft på arbejdsgruppens endelige anbefalinger.

Evaluatoren er opmærksom på, at undersøgelsesprojektet ikke har været i gang i så lang tid, hvilket selvfølgelig besværliggør et bredt borgerinddragelsesforløb, hvorfor en smal model kan synes rigtig. Når dette er sagt, så synes det ærgerligt, at der ikke er blevet gjort mere, eksempelvis kunne det afsluttende seminar have været åbent for alle borgere.

Arbejdet i arbejdsgrupperne

Arbejdsgrupperne har stået helt centralt i projektets borgerinddragelsesstrategi og har været åbne for alle. En sådan prioritering ser i al overvejende grad ud til at være fornuftig – også selvom modellen indeholder flere vanskeligheder, herunder at den primært har tiltrukket borgere, der har repræsenteret en forening eller organisation i lokal området. Med andre ord 'tor-denskjoldssoldater'.

Indtrykket af arbejdet i grupperne er endvidere, at processen har været præget af tidspresset, men det til trods har forløbet i overvejende grad været konstruktiv og velkvalificeret. Processen har dog favoriseret de veluddannede og de personer, der har et fagligt kendskab til den tematik, der arbejdes med i de enkelte arbejdsgrupper. Derved er de 'almindelige borgere' i et mindre omfang blevet inddraget og det ser ligeledes ud til, at de skeptiske over for en naturpark ikke er blevet tiltrukket af den valgte model.

Arbejdsgruppernes arbejde har medført, at der er blev skabt en høj grad af medejerskab blandt de aktive borgere og flertallet af de aktive fremførere, at forløbet har været med til at give dem et bedre vidgrundlag rent fagligt. En bedre forståelse for de øvrige deltageres holdninger og synspunkter synes desuden at være en gennemgående effekt af arbejdet.

Der kan peges på positive sideeffekter i form af, at der er skabt nye kontaktflader og netværk blandt de involverede borgere. Tre af de fire arbejdsgrupper har endvidere besluttet sig for at fortsætte arbejdet, hvilket formodentlig hænger sammen med, at det personlige udbytte af arbejdet for de involverede har været høj.

Formidling

Formidlingsmæssigt har man fra projektets side forsøgt at anvende et antal informationskanaler – pressemeddelelser, lokale aviser samt hjemmesiden - og ad den vej informere omkring projektet til borgerne. Projektet har endvidere været omtalt i flere af de landsdækkende aviser. Potentielt har man derfor haft muligheden for at nå en bred målgruppe i forhold til de forskellige mediers opland. Alligevel må formidlingssiden nok anføres som værende en mindre akilleshæl for projektet. Dette er fuldt ud erkendt fra projektets side og der er allerede sat initiativer i gang i den forbindelse. I et bagudrettet lys kan det anføres, at en mere offensiv formidling og synliggørelse af projektet sikkert ville have resulteret i, at flere havde meldt sig til arbejdsgrupperne. Om ikke andet ville kendskabet til projektet formodentligt have været bedre.

Fremadrettet bør det overvejes om ikke der skal bringes flere strenge i spil, så en bredere målgruppe – herunder børn – inddrages eller orienteres omkring projektet. Synliggørelsen i forhold til det nationalpolitiske niveau synes imidlertid at være lykket i tilfredsstillende grad, hvilket bl.a. kom frem under valgkampen.

Organisering

Overordnet set kan der peges på en tilfredshed med sekretariatet og med den assistance denne har ydet både til styregruppen og til arbejdsgrupperne. Samtidig vurderes det, at samarbejdet på det enkelte organisatoriske niveau har fungeret godt, dog er der blevet efterspurgt mere koordination mellem arbejdsgrupperne og styregruppen, eventuel i form af et koordineringsudvalg.

Den valgte model har medført, at der foreligger en klar kompetence fordeling mellem sekretariatet, styregruppen og arbejdsgrupperne. Organiseringen har endvidere medført, at der i arbejdsgrupperne har været vidde rammer for arbejdet og kommissoriet for de enkelte grupper er ikke blevet opfattet som værende snærende. I styregruppen kan der ligeledes spores tilfredshed med den valgte organisationsform, idet den har fremmet muligheden for, at styregruppen kan koncentrere sig omkring de overordnede strategiske forhold i relation til projektet herunder at henvende sig til det lokale og nationalpolitiske niveau.

4.2. Udfordringer

En af de største udfordringer for projektet ligger lige foran, nemlig at få sig markeret på den nationalpolitiske arena som værende et potentielt og kvalificeret alternativ til de statsligt udpegede pilotprojekter. Det arbejdes der allerede på og der har været stillet spørgsmål i Folketinget til Miljøministeren om den videre behandling af de tre undersøgelsesområders afrapporteringer.

En anden væsentlig udfordring er den kommende kommunalreform og hvordan en eventuel naturpark i Åmosen – Tissø kommer til at indgå i de tre nye storkommuners visioner og strategier. Herunder skal den videre finansiering ligeledes besluttes. Udover at få afklaret kommunale midler, er det nye Landdistriktsprogram 2007 – 2013 interessant i et fremadrettet perspektiv. Det igangværende arbejde med at synliggøre Åmosen – Tissø i den henseende synes derfor yderst relevant.

Naturpark eller ej så ligger der desuden en udfordring i at finde frem til en fremtidig organisationsform. Som allerede anført var det et emne, der blev diskuteret på det afsluttende seminar. Undersøgelsesområderne og hermed Åmosen - Tissø er ikke på samme måde bundet af udmeldinger fra den Nationale Følgegruppe som de statsligt udpegede pilotprojekter er. Der er med andre ord ikke noget i vejen for at etablere en mere formaliseret organisationsstruktur, hvilket alt andet lige må formodes at virke positivt i forhold til projektets levedygtighed og dermed også til at holde ved - og forhåbentlig - udbygge den borgerinddragelse, som er sat i gang. Sidstnævnte er i sig selv en stor udfordring for projektet.

I forlængelse heraf skal der ligeledes henvises til den udfordring, der ligger i at få igangsat en strategisk formidling og markedsføring af Åmosen – Tissø området. Ikke kun i forhold til de nuværende borgere, men også i relation til turisme og i forhold til at markedsføre sig overfor potentielle tilflyttere. Som det fremgår af den regionale beskrivelse har de involverede kommuner i de sidste fire år oplevet en markant stigning i antallet af tilflyttere. En yderligere tilvækst er selvfølgelig i kommunernes interesse og her kan en naturpark være en gevinst.